

DAVLAT TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA HISOB SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI

Tangmatov G'ayrat Ismatillayevich

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

E-mail: tangmatovgayrat@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20772026>

Bugungi kunda davlat tibbiyot tashkilotlarida moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, dori vositalari, tibbiy buyumlar, asosiy vositalar va budjetdan tashqari mablag'lar harakatini aniq hisobga olish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Sog'liqni saqlash tizimida xarajatlarning ijtimoiy ahamiyati yuqori bo'lgani uchun hisob siyosati nafaqat buxgalteriya hujjati, balki boshqaruv qarorlarini asoslovchi muhim ichki tartib sifatida qaralishi lozim.

Davlat tibbiyot tashkilotining hisob siyosati buxgalteriya hisobini yuritish, daromad va xarajatlarni tan olish, aktivlarni baholash, inventarizatsiya o'tkazish, hisobot tuzish hamda ichki nazorat tartiblarini belgilab beruvchi hujjatlar majmuasidir. U amaldagi budjet qonunchiligi, "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonun, Budjet kodeksi, budjet hisobi standartlari va tibbiyot muassasalarining tarmoq xususiyatlariga muvofiq ishlab chiqilishi kerak.

2026-yil uchun O'zbekiston Respublikasining Davlat budjeti to'g'risidagi Qonunida sog'liqni saqlash tizimidagi davlat tibbiyot muassasalariga kompyuterlar, planshetlar, multimedia va tarmoq qurilmalari hamda dasturiy ta'minotlarni xarid qilish uchun mablag'lar nazarda tutilgani hisob va hisobot jarayonlarini raqamlashtirish masalasini yanada dolzarb qiladi. Bunday sharoitda hisob siyosatida elektron hujjatlar aylanishi, axborot tizimlaridan foydalanish, ma'lumotlar xavfsizligi va mas'ul shaxslar javobgarligi aniq belgilanishi zarur.

Hisob siyosatini takomillashtirishning birinchi yo'nalishi moliyaviy operatsiyalarni to'liq va o'z vaqtida aks ettirishdir. Davlat tibbiyot tashkilotlarida budjet mablag'lari, budjetdan tashqari tushumlar, homiylik mablag'lari, pullik xizmatlardan daromadlar hamda tibbiy xizmat ko'rsatish bilan bog'liq xarajatlar alohida hisob obyektlari sifatida yuritilishi lozim. Bu boshqaruvga har bir mablag' manbasi bo'yicha real moliyaviy holatni ko'rish imkonini beradi.

Ikkinchi muhim yo'nalish dori vositalari va tibbiy buyumlar hisobini kuchaytirishdir. Tibbiyot muassasalarida moddiy zaxiralar tez aylanadi, yaroqlilik muddati, saqlash sharoiti va bemorlarga berilishi bo'yicha alohida nazorat talab etadi. Shu sababli hisob siyosatida dori vositalarini qabul qilish, omborda saqlash, bo'limlarga berish, hisobdan chiqarish va inventarizatsiya qilish tartiblari batafsil ko'rsatilishi kerak.

Uchinchi yo'nalish asosiy vositalar va tibbiy uskunalar hisobini takomillashtirishdan iborat. Diagnostika apparatlari, laboratoriya jihozlari, kompyuter texnikasi va boshqa uskunalar tibbiy xizmat sifati bilan bevosita bog'liq. Hisob siyosatida ularni boshlang'ich qiymatda tan olish, qayta baholash, eskirishni hisoblash, ta'mirlash xarajatlarini aks ettirish va foydalanish samaradorligini monitoring qilish mexanizmlari belgilanishi zarur.

To'rtinchi yo'nalish xarajatlarni tibbiy xizmat turlari va bo'limlar kesimida tahlil qilishdir. An'anaviy buxgalteriya hisobi umumiy xarajatlarni ko'rsatadi, biroq boshqaruv uchun qaysi bo'limda qanday xarajat shakllangani, bir bemorga to'g'ri keladigan o'rtacha xarajat va resurslardan foydalanish samaradorligi ham muhim.

Quyidagi jadvalda davlat tibbiyot tashkilotlarida hisob siyosatini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari va kutilayotgan natijalari aks ettirilgan.

1-jadval

Davlat tibbiyot tashkilotlarida hisob siyosatini takomillashtirish yo'nalishlari

Yo'nalish	Hisob siyosatida belgilanishi lozim bo'lgan tartib	Kutilayotgan natija
Mablag'lar manbalari hisobi	Budjet, budjetdan tashqari, pullik xizmat va homiylik mablag'larini alohida hisobga olish	Moliyaviy shaffoflik va tahlil imkoniyati oshadi
Dori vositalari va tibbiy buyumlar	Qabul qilish, saqlash, bo'limlarga berish, hisobdan chiqarish va inventarizatsiya tartiblarini aniqlash	Yo'qotishlar, ortiqcha sarf va muddati o'tgan zaxiralar kamayadi
Asosiy vositalar va uskunalar	Tibbiy uskunalarni baholash, eskirish, ta'mirlash va foydalanish monitoringini belgilash	Aktivlardan foydalanish samaradorligi oshadi
Boshqaruv hisobi	Xarajatlarni bo'limlar va xizmat turlari kesimida tahlil qilish	Boshqaruv qarorlari aniq ma'lumotlarga asoslanadi
Raqamlashtirish	Elektron hujjat aylanishi, axborot tizimlari va ma'lumotlar xavfsizligini tartibga solish	Hisobot tezkorligi va ishonchligi kuchayadi

Manba: O'zbekiston Respublikasining Budjet kodeksi, budjet hisobi standartlari, 2025–2026-yillar budjet qonunchiligi hamda muallifning tahliliy yondashuvi asosida tuzilgan.

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, hisob siyosatini takomillashtirish faqat buxgalteriya tartiblarini qayta yozish bilan cheklanmaydi. U moliyaviy intizom, ichki nazorat, raqamli texnologiyalar, aktivlar boshqaruvi va tibbiy xizmatlar tannarxini tahlil qilish bilan uzviy bog'liq bo'lishi kerak.

Amaliyotda davlat tibbiyot tashkilotlarida hisob siyosati ko'pincha umumiy budjet tashkiloti tartiblari asosida shakllantiriladi. Biroq tibbiyot sohasining o'ziga xosligi - dorilar harakati, bemorlar oqimi, tibbiy uskunalarning yuqori qiymati, pullik va bepul xizmatlarning bir vaqtda ko'rsatilishi - hisob siyosatida maxsus yondashuvlarni talab qiladi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, davlat sektorida hisobotni takomillashtirish, xususan, hisob siyosatini aniq belgilash, shaffoflik va hisobdorlikni oshirishga xizmat qiladi. Sog'liqni saqlash muassasalarida moliyaviy ma'lumotlarning to'liqligi resurslarni rejalashtirish, xarajatlarni taqqoslash va tibbiy xizmat samaradorligini baholash uchun zarur axborot bazasini yaratadi.

Hisob siyosatida ichki nazorat tartiblarining aniq ko'rsatilishi ham muhimdir. Masalan, xarajatlarni tasdiqlash vakolatlari, moddiy javobgar shaxslar, inventarizatsiya komissiyasi,

hujjatlarni elektron tasdiqlash va kamomadlarni rasmiylashtirish tartiblari yozma ravishda belgilanmasa, moliyaviy xatolar va mas’uliyatning noaniqligi yuzaga kelishi mumkin.

Raqamlashtirish jarayonlari hisob siyosatini yangilashni talab etadi. Elektron hisob tizimlari orqali dori vositalari qoldig’i, shartnomalar ijrosi, to’lovlar holati va xarajatlar smetasi ijrosi bo’yicha ma’lumotlarni real vaqt rejimida kuzatish mumkin. Bu tibbiyot tashkiloti rahbariyatiga tezkor qaror qabul qilish hamda ortiqcha xarajatlarning oldini olish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, davlat tibbiyot tashkilotlarida hisob siyosatini takomillashtirish moliyaviy shaffoflikni ta’minlash, budjet mablag’laridan maqsadli foydalanish, moddiy resurslar ustidan nazoratni kuchaytirish va tibbiy xizmatlar sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kelgusida ushbu yo’nalishda bir nechta amaliy chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq. Birinchidan, davlat tibbiyot tashkilotlari uchun namunaviy hisob siyosati shaklini ishlab chiqish; ikkinchidan, dori vositalari va tibbiy buyumlar hisobini raqamli tizimlar bilan integratsiya qilish; uchinchidan, xarajatlarni bo’limlar kesimida tahlil qilish amaliyotini joriy etish; to’rtinchidan, buxgalteriya xodimlarining budjet hisobi va tibbiyot sohasi bo’yicha malakasini muntazam oshirish zarur.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O‘zbekiston Respublikasining Budjet kodeksi, 26.12.2013.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Buxgalteriya hisobi to’g’risida”gi Qonuni, 13.04.2016.
3. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirining 2016-yil 12-dekabrda 91-son buyrug’i bilan tasdiqlangan 1-sonli Budjet hisobi standarti “Hisob siyosati”.
4. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirining 2018-yil 27-dekabrda buyrug’i bilan tasdiqlangan 3-sonli Budjet hisobi standarti “Budjet hisoboti”.
5. O‘zbekiston Respublikasining 2024-yil 24-dekabrda O’RQ-1011-son Qonuni “2025-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti to’g’risida”.
6. O‘zbekiston Respublikasining 2025-yil 25-dekabrda O’RQ-1105-son Qonuni “2026-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti to’g’risida”.
7. Iqtisodiyot va moliya vazirligi. “Budjet tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqilishi” mavzusidagi axborot materiali, 2025-yil.
8. IPSASB. Handbook of International Public Sector Accounting Pronouncements, 2025.